



Trondheim – Yksi puoli kerrallaan

Paul Gravett (suomenos ja tekstin muokkaus Ville Hänninen)

LEWIS TRONDHEIM SAATTAA OLLA 1990-LUVUN PARAS – TAI AINAKIN TUOTTELIAIN – SARJAKUVANTEKIJÄ. HÄNEN SARJAKUVISSAAN TARINANKERRONTA JA SPONTAANI KOKEILEVUUS KOHTAAVAT JÄNNITTÄVÄLLÄ TAVALLA. ENGLANTILAINEN SARJAKUVATOIMITTAJA PAUL GRAVETT TUTKAILEE ARTIKKELISSAAN MONISÄRMÄISTÄ TRONDHEIMIA.

”Ole spontaani!” Näin kuuluu psykoanalyttikon ärtynyt kommentti, kun hän ohjalee tiedotonta potilastaan sana-assosiaatioiden vuohon. Niin kuin kukaan voisi olla spontaani koska tahansa. Lewis Trondheim on poikkeus säännöstä. Hän on onnistunut vastoin kaikkia oletuksia pysymään ehdottoman spontaanina ja

samanaikaisesti kehittymään ranskalaisen sarjakuvan uuden aallon tunnistettavimmaksi ja kehutuimmaksi tekijäksi.

Trondheimin uran alku oli kuitenkin kaikkea muuta kuin menestystä lupaava. Psykalanysessa (Le Léopard, 1990) hän leikkasi kullekin sivulle kuusi hiukan toisistaan eroavaa ruutua, käyttäen koko ajan

samaa suuhun, yhteen silmään ja tukkaan tiivistettyä henkilöhalmoa. Kolmessa niistä puhuttiin, kolmessa ei. Sitten hän alkoi suorastaan maanisesti liittää kopiokoneilla tehtyjä ruutuja yhteen, saaden 14 sivulle 272 ruutua. Paksujen viivojen läiskämäisyys ja taustojen Lichtensteiniä muistuttavat pikkupisteet korostavat taideteoksen käsimtehtyä luonnetta.

Minimalistisia sarjakuvia on ollut aikaisemminkin. Näissäkin on pelkistetty kasvopuhteet ja taustat äärimmillään. Mutta miten minimalistiseksi voi tulla? Itse asiassa juuri tätä Trondheim on yrittänyt selvittää kuin halu tiedemies, pelkistämällä sarjakuvansa vain yhteen ainoaan toistettuun kuvaan ja jopa kokeillut sarjakuvia, joissa ei ole lainkaan piirroksia. Hänen kuvakielensä Psykalanysessa ei

paljasta puhekuplissa ilmenevää tahtojen taistelua potilaan ja lukijalle näkymättömäksi jäävän ”kameran ulkopuolisen” psykoanalyttikon välillä. Hän pyörittelee dialogia edestakaisin, hyödyntäen hiljaisia ruutuja komediallisen jännitteen luomiseen. Vasta kahden viimeisen ruudun koittaessa hän lopulta luopuu potilaan rajoitetusta ilmaisuskaalasta – ensin ahdistusta kuvaavassa sanattomassa ruudussa ja sen jälkeen viimeisen ruudun epätoivoisessa huudossa: ”Äiti!”

Trondheimin antiipirtäminen ja ylpeä suhtautuminen ilmeisiin puutteisiinsa pirttäjänä ivasi ranskankielisen sarjakuvan kaupallista traditiota. Maan massiivinen sarjakuvateollisuus – Tintti ja Asterix, Moebius ja Bilal – pohjautuu värialbumeihin, jotka ovat normaalisti kovakantisia kuten lastenkirjat tai taidekirjat. Yleensä 46-sivuisen, jopa 30–40 albumin pituisiksi sarjoiksi venyvien albumien tähtinä on toiminta- ja/tai komediasankareita. Näiden laadukas paperi ja painojälki sekä höveli koko on suunniteltu vangitsemaan hienostuneista hienostunein kädenjälki, vuoden tai jopa pidemmän ajan uurastus, jossa spontaanisuus on saattanut hukkuu taituruuden ja konventioiden alle.

Alusta lähtien oli selvää, että Trondheim ei voinut tai ei halunnut noudattaa tätä mallia. Jean-Christophe Menu, hänen pirttäjäkollegansa ja yksi L'Associationin perustajista, kiteytti tekijän ominaislaadun jo Psykalanysin johdannon: ”Koska hän on hylännyt ”sarjakuvamaiset” tyylikeinot ja nautunut ilmaisustaan jokaisen pyrkimyksen omahyväiseen keekoiluun, Lewis Trondheim on onnistunut pääsemään sarjakuvan ilmaisulliseen ytimeen, löytänyt mysteerin uudestaan. Hän sai tämän voimannäytteen aikaan lähtien tyhjistä liikkeelle, joten nyt mikä tahansa on mahdollista Lewis Trondheimin ”väärissä” sarjakuvissa – sarjakuvissa, joita todempia ei löydy.”

Tapasin Lewis Trondheimin ensi kertaa Pariisin ulkopuolella järjestetyssä sarjakuvatapahtumassa 1989. He jäi minulle mieleen määrätietoisena ja voimakastunteisena heppuna, joka tuntui melkein pä – julketa sanoa – englantilaiselta kaikessa vaivastuneisuudessaan ja eksentrisyydessään. Hän myi juuri kopiokoneista tulleita ensimmäisiä numeroita Approximate Continuum Comics Institute H3319 -omakustanteestaan.

Minulle selvisi, että hän oli myöhäisherännäinen, joka oli ajautunut luomaan omia sarjakuviaan vain vuotta aikaisemmin, kun hän oli jo kaksikymmentä-jarisat, siis omakustannevuosissa mitattuna keski-ikäinen. Hän syntyi 1964 nimellä Laurent Chabosy hyvinvoivaan katoliseen perheeseen, joka asui parisiilaisessa laiskankapulksessa Fontainebleaun lähiössä. Ranskalainen rock-lehti Les Inrockuptibles kuvasi 1996 hänen salaista alkupu-

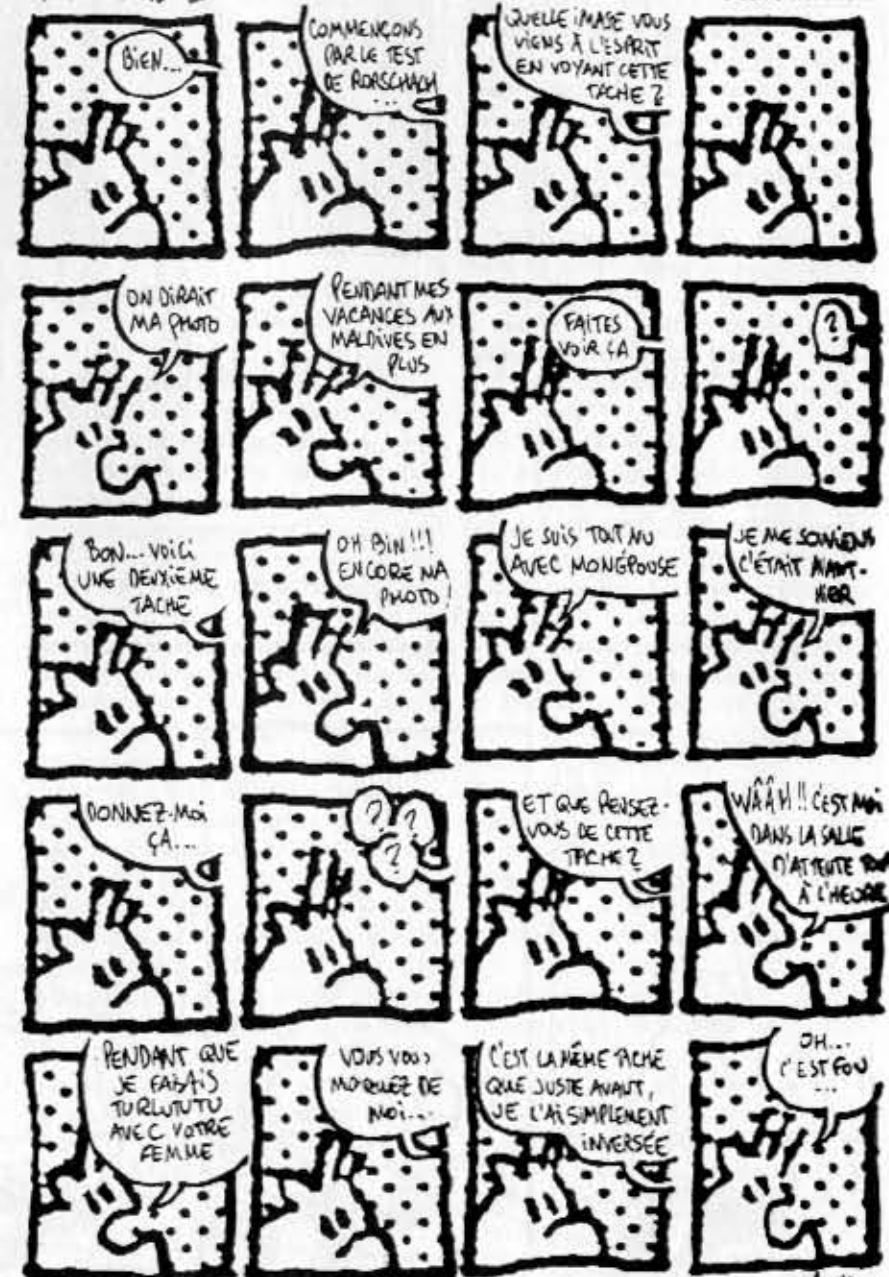
räänsä suorastaan biologisesti: ”Lapsena L.T oli valtavan tylsistynyt. Nuorukaisena hän alkoi kasvaa. Nyt aikuisena hän on kuin mieli puoli, joka suoltaa kaikenlaisia kekseliäällä tavalla omituisia albumeita. Harvoin on sellainen lapsuus tuonut toudasta esiin niin loisteliasta, väsymätöntä ja luovaa perhosta.”

Uudesti syntyneenä hän kynäili itselleen salanimen Lewis Trondheim. ”Lewis” olisi voinut olla kunnianosoitus Lewis Carrollille, ottaen huomioon viihtymyksen kaneihin ja outoihin metamorfooseihin. ”Trondheim” taas on norjalainen kaupunki, kuulemma kylmin paikka, missä Lewis on koskaan käynyt. Hän on kuitenkin vakuuttanut minulle valinneensa nimensä pääasiassa, koska se ei kuulosta lainkaan ranskalaiselta ja on hänen maanmiehilleen hankala ääntää.

Suomeksi sanottuna: ollakseen kummallinen.

Kuka siis herätti Lewisin kuorestaan ja patisti hänet alkuun? Pari vuotta sitten häntä pyydettiin osallistumaan Jeux d'influences -kirjan (Editions PLG, 2001) tekoon. Kirjassa 30 sarjakuvantekijää kirjoitti avaintöistä, jotka innoittivat heitä tarttumaan sarjakuviin ja inspiroivat jatkamaan. Trondheim vastasi omalla epäsovinnaisella tavallaan. Trondheim teki vaatimattoman ja kuvakulmiltaan jäykkän yksisivuisen stripin, jossa hän piirsi itsensä vuoteen 1987 lukemaan ensimmäistä kopiota kokeellisesta sarjakuva-antologiasta nimeltä Les Lynx à Tifs. Hän oli kauhistunut omituisista piirrostyyleistä, mutta päätti lukea julkaisun joka tapauksessa, ”koska maksoin siitä”. Hän teili ”yhdeksi hirveimmistä” Matt

PSYCHANALYSE I



Psykanalysessa vähemmän on enemmän.

Konturen. Sivun viimeiset kolme ruutua kuvaavat pokerinaamaista, tyhjäsilmaista Trondheimiä, joka saa äkillisen oivalluksen: "Tämä on aivan hirveän huonosti piirretty, mutta sitä on kiinnostava lukea. Outoa. No, siinä tapauksessa jopa minä voin tehdä sarjakuvia, jos haluan. Pitää vain yrittää."

Ja hän yritti. Voisi kuvitella, että hän olisi pitänyt tiukasti käsikirjoituksissa, lähinnä luonnostellut ruutujakoa ja kohtauksia sarjakuvien piirtäjille, kuten esimerkiksi Archie Goodwin teki uransa myöhäisvaiheessa. Sen sijaan Trondheim opetti julkisesti piirtämään. Hän alkoi työstää mammuttимаista 500-sivuista mustavalkoista tarinaa *Lapinot et les Carottes de Patagonie* (L'Association/Le Léopard 1992), keksien juttua sitä mukaa kuin piirsi – paljolti samalla lailla kuin Moebius oli piirtänyt 1970-luvun puolivälissä Jerry Corneliuksen ilmiästä autotallia Métal Hurlant -lehteen. Sivusta Trondheimin tuore, selkeä ja taloudellinen piirrostyyli kehittyi ja hänen itsetuntonsa kasvaa. Lukija huomaa sulan nautinnon. Trondheim on havainnut voivansa kertoa millaisen tarinan tahansa – ja nähnyt sen syntyvän silmicnsä odessa. Hän alkoi keksiä rakennuksiin yksityiskohtia, luoda interiöörejä ja katunäkymiä rennolla selkeällä viivalla, joka oli kuin huteraa Hérgéä, kun taas hänen candidemaisen päähenkilönsä Lapinot-kanin ja sivuhahmojen ilmeet ja kehonkieli saivat elinvoimansa Charles Schulzilta ja Carl Barksilta.

Trondheim ei ole koskaan lukenut epostaan uudelleen. Eipä se täysin ajan testissä pärjääkään, mutta kiinnostaa joka tapauksessa paitsi tulevien tekojen etiäisenä myös innoittavana oppituntina siitä, miten voi kouluttaa itse itsensä piirtäjäksi. Trondheimkin käyttää lapsuuden intohimoistaan, Barksin ajattomista faabeleista tuttuja "epärealistisia"

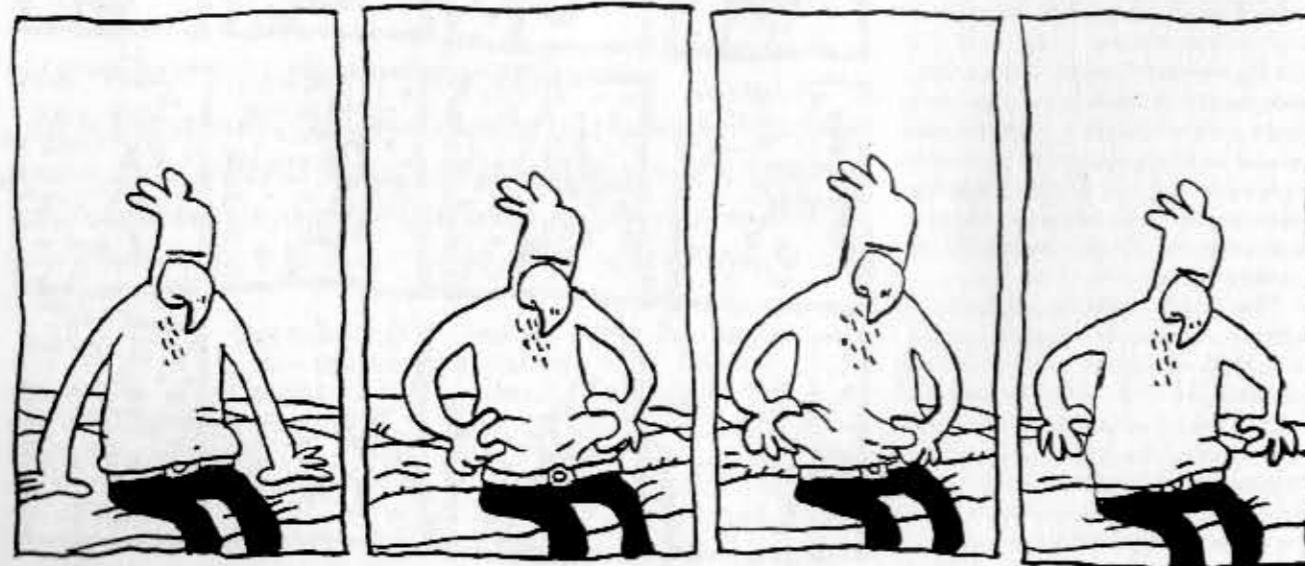


Lewis Trondheimin uusi Lapinot-albumi, *L'accélérateur Atomique* (2003) on hauska Piko ja Fantasio-muunnelma

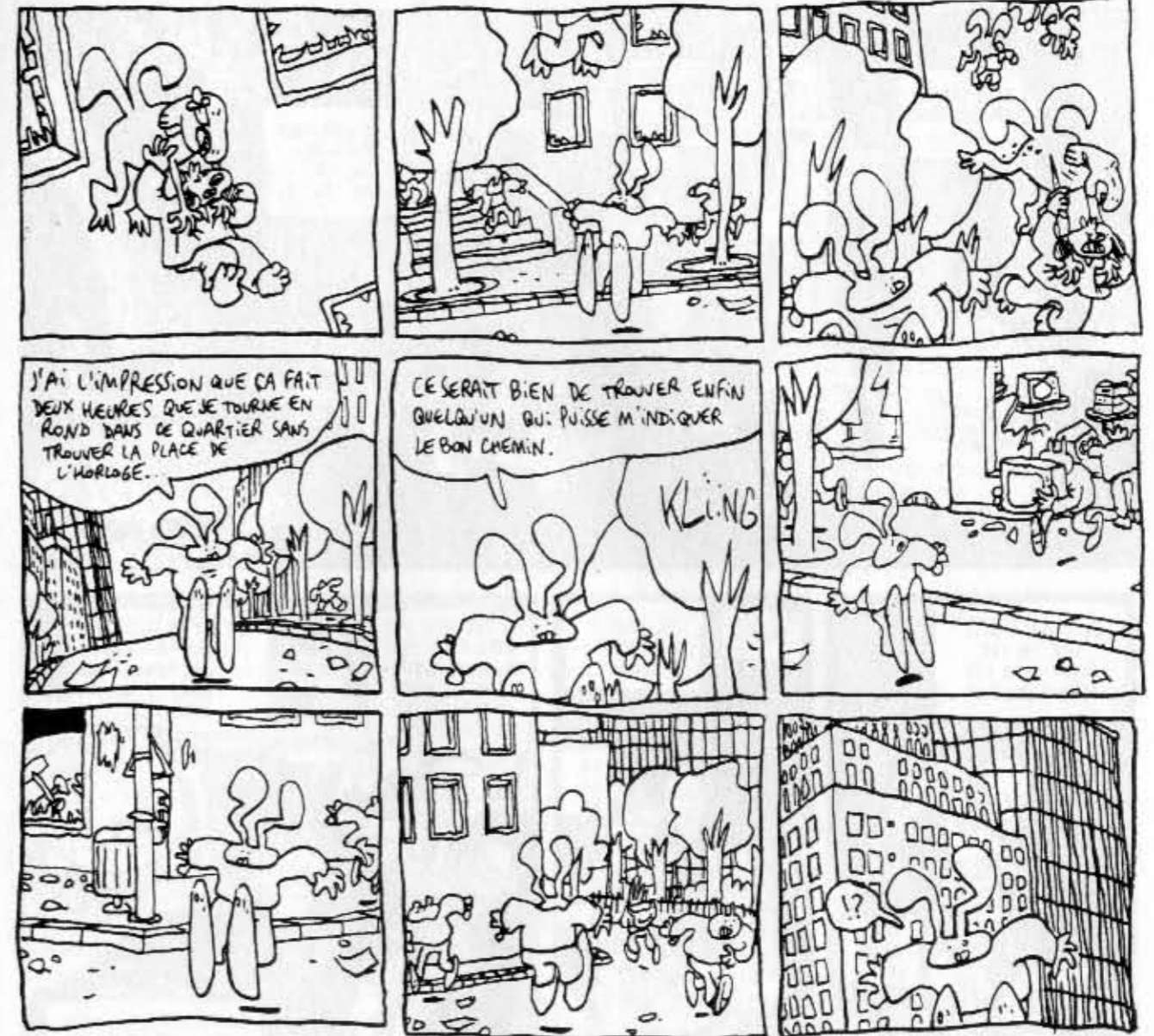
eläinhahmoja ihmisten sijaan, mutta saa meidät samastumaan heidän inhimillisiin heikkouksiinsa ja sisäisiin ristiriitoihinsa. Lapinot ehkä näyttää paljon kanilta ilmeikkäine korvineen, porkkanoinen ja paljain jaloin pomppimiseen, mutta muutoin hän on hyväsydäminen, Tintin kaltainen nuori mies. Jännite ja huumori syntyvät yleensä Lapinot'n kavereista, epäluotettavasta Richie-kissasta ja Dougkoirasta.

Seurasi erinäisiä Lapinot-tarinoita lisää ja kustantajien sinnikkästä ahdistelua. Vuonna 1994 Lewis, nyt isä, allekirjoitti sopimuksen Asterixin alkuperäisen kustantajan Dargaud'n kanssa, joka on niin valtavirtaa kuin mikään voi olla. Vuotta myöhemmin hän sovitti nököhampaisen pupunsa tuttuun muottiin, kovakantiseksi värialbumiksi. Se oli merkki, että hänen käsikirjoituksensa ja piirroksensa olivat valmiita massalevitystä ajatellen.

© Lewis Trondheim



Lewis Trondheimin nokkava omakuva mittaa läskejään omaelämäkerrallisessa *Approximativement*-albumissa (Cornelius, 1995).



Lewis Trondheim opetti piirtämään Lapinot et les Carottes de Patagonie -albumin avulla.

Sekä genreparodia Harum Scarum että nykypäivään sijoittuva tapakomedia *The Hocdoomad* alkavat trondheimiläisen kahjolla tavalla – tiedemies luo jäästä hiirsiötä, muinainen kirottu kivi tuo pahaa onnea – kasvaen lopulta täysin absurdeihin mittasuhteisiin. Siinä välissä päähahmot antautuvat viattomiin onneksiin ja monenmoisiin hulluteluihin. Kukaan ei ollut sitten Franquinin Niilo Pielisen ja Goscinny'n & Uderzon Asterixin herättänyt niin täydellisesti henkiin kaikenikäisille suunnatun seikkailukomedian traditiota.

Lapinot'n jälkeen Trondheim on jatkanut lakkaamattomalla vaikuttavalla laajentamisoperaatiotaan. Vaikuttaa siltä, että hän ei voi olla menemättä koko ajan eteenpäin ja toteuttamatta uusia ideoita. Hän työskentelee samanaikaisesti useille eri suurille kustantajille, joko yksin tai yhteistyössä toisten käsikirjoittajien tai piirtäjien kanssa. Onpa Trondheim vetänyt naukaansa perheensäkin. Hänen

vaimonsa värittää ja lapsinkin osallistuvat välillä tarinoiden tekemiseen.

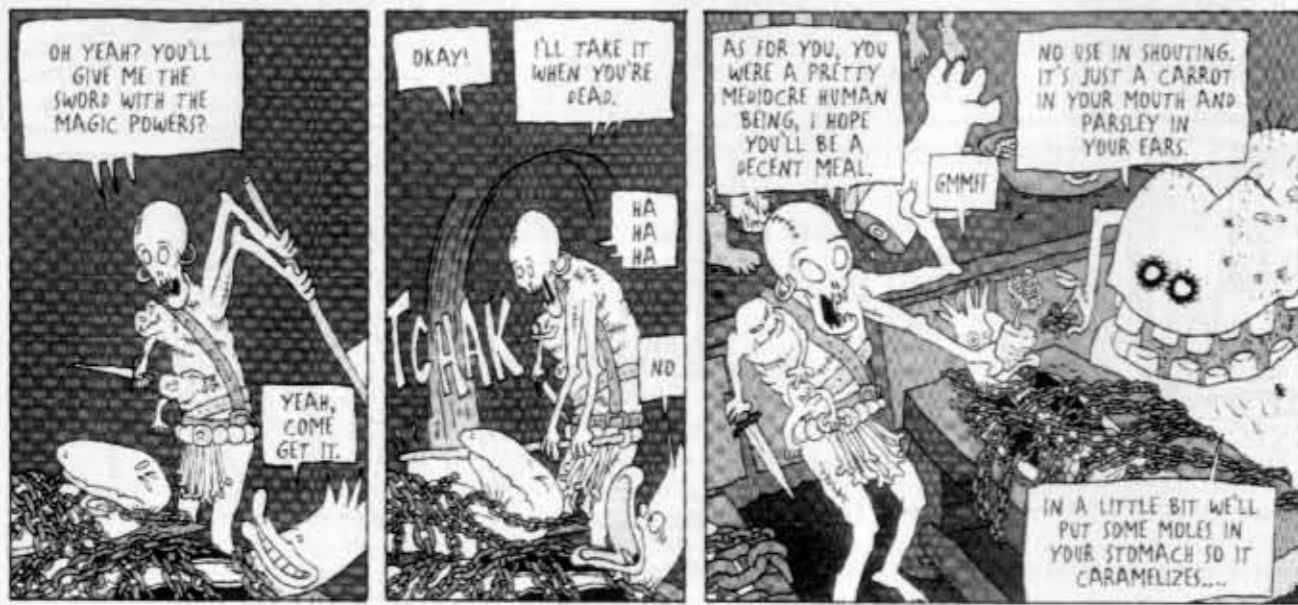
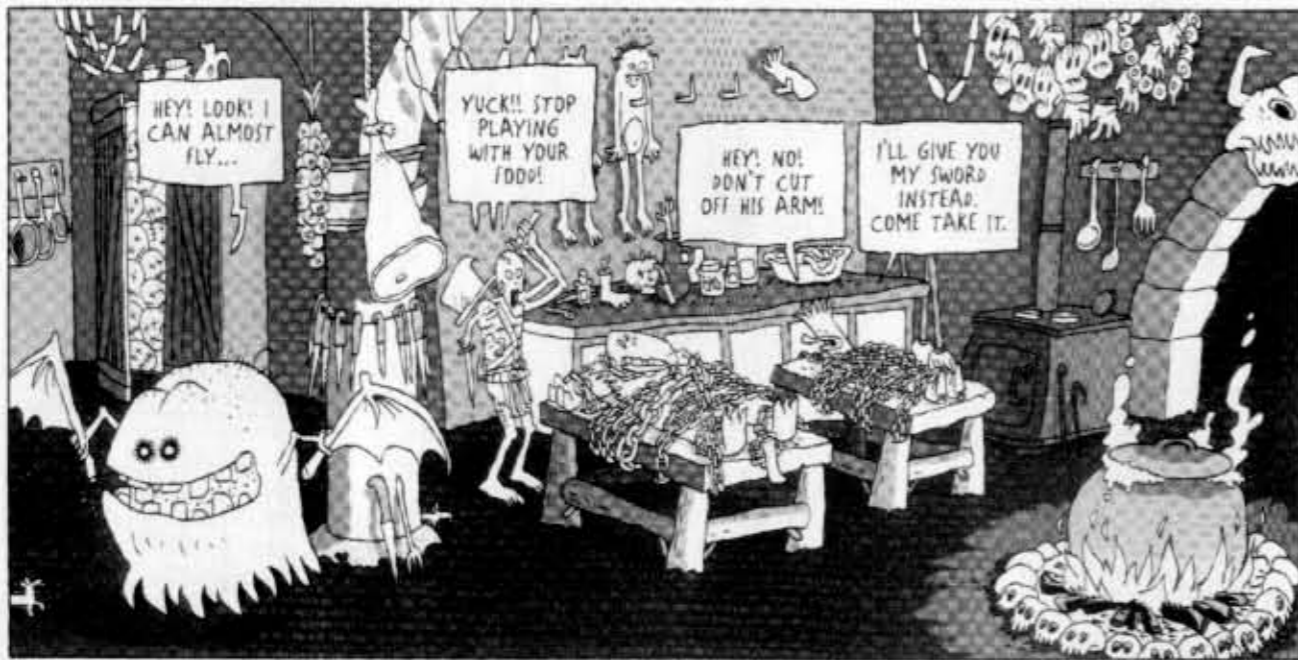
Projekteista laajin on yhtä elinvoimaisen Joann Sfarin kanssa tehty *Donjon*. Sen kustantaja, Delcourt, on erikoistunut näyttävästi ylenpalttisen maalaileviin ja mahtipontisiin fantasiasarjakuvien. Tuhmien koululaisten tapaan Sfar ja Trondheim ilkkamoivat koko "ylinäytellyn" lajityypin kustannuksella, täyttäen tarinansa noidilla, hirviöillä ja muulla salamyhkäisellä hölynpölyllä – sekä huono-onnisella ankalla, joka on joutunut vastoin tahtoaan barbaarisoturiksi vaaralliseen tehtävään. Kaksikko on keksinyt luomaansa maailmaan liittyviä oheis- ja taustatarinoita siinä määrin, että he ovat joutuneet jo palkkaamaan lisijoukkoja tekijöiksi, Menusta Dave Cooperiin. Loppujenvuoksi *Donjon*-albumien määrä ilmestyi mielipuolisesti 297 kappaletta.

Monitahoinen ja koko ajan laajeneva Trondheimiversumi on tarpeeksi laaja kokonaisen sarjakuvalinjan siveiksi.

Koska mies on koko ajan kiireisempi projektiansa kanssa, kuvittelisi, että hän ei koskaan katsahtaisi taakseen. Trondheim on kuitenkin säilyttänyt vahvat siteet pienkustannuskenttään, etenkin L'Associationiin, jota hän oli perustamassa. Juuri Associationin Lapinot-antologiaan (suomeksi jänis) ja muiden indie-julkaisujen lyhyissä tarinoissa hän on minusta luovimmillaan.

Psychanalyyse tuketui vielä vahvasti sanoihin. Sitten Trondheim on erikoistunut sanattomiin "pantomimistrippeihin", nokkelista "Cosmonaut"-yksisivuisista (englanniksi esim. *Zero Zero* -lehdessä) naurusta kippuraan saavilla pikkufarisseillaan, joissa esiintyy milloin munanmuotoisia mattimeikäläisiä, milloin Diablotusin kaltaisia pikkupiruja. Oma lukunsa on 120-sivuinen mestariteos *La Mouche* (Scuil, 1995), joka kuvaa elämää pienen kärpäsen näkökulmasta.

Trondheimin hahmogalleria on laaja, Lapinot'ta planeettoja valloittavaan



Lewis Trondheimin ja Joann Sfarin Donjon-fantasiaparodiaa julkaistaan myös englanniksi.

Kaput & Zosky -duon. Silti ehkäpä loistavimmin Trondheimin hahmoista on hänen linnunpäinen, syvästi istutetuilla silmillä muita harvakseltaan tuijottava omakuvansa. Tällaisena eläinhahmona Trondheim näki itsensä esimerkiksi lätkäreitä parodioivassa Lapinot-albumissa Blacktown, johon hän piirsi itsensä kaupungin korruptoituneeksi sheriffiksi.

Ensimmäisen kerran Trondheim piirsi itseksi hahmonsa kaksisivuiseen omaelämäkerralliseen tarinaan Logique de Guerre -lehteen 1990. Hahmon mahdollisuudet avautuivat kuitenkin todella vasta 1993, kun Editions Cornelius tarjosi mahdollisuutta neljästi vuodessa ilmestyvään Approximative Continuum Comics -lehteen 1993. Trondheim alkoi kuvata omaa elämänsä ja sisäisiä maailmojaan.

Lehdessä (joka koottiin sittemmin albumiksi Approximativement, L'Association 1995) Trondheim paljastaa

omat sisäiset epäilyksensä ja heikkoutensa sarjakuvantekijänä, aviomiehenä ja isänä. Hän kuvaa taitavasti persoonallisuutensa säröjä, perhe-elämänsä ja ystäviä sekä sarjakuvantekemisen huippuja ja laaksoja. Trondheimin dialogi ja ajoitus ovat neulanteräviä, eikä kukaan ehkä Julie Doucetia lukuun ottamatta ole kyennyt kuvaamaan sarjakuvantekijän studiossa vallitsevaa epäjärjestystä yhtä rakastavasti.

Trondheim nauttii siitä, että hän saa yllättää itsensä. Sarjakuvien "rajaton budjetti" yhdistettynä ilmaisuuden vapauteen antaa mahdollisuuden kääntää millä hetkellä tahansa toisaalle. Hän saattaa äkisti siirtyä voimakkaista mielipiteistä amerikkalaisista tai kuvittella itsensä suosituksi supertähdeksi.

Albumin pidemmässä sivukertomuksessa Trondheim esittelee meille lapsuutensa "pelkuriminän" itseään säästelemättä. Hän kertoo, kuinka hän piinasi

toveriaan kesäleirillä Manaaja-tyylisillä kepposilla. Tämä tarjosi hänelle mahdollisuuden analysoida syyllisyydentunteitaan ja vahingoniloaan Ranskalaisessa game Art sarjakuvajulkaisussa Trondheim kommentoi 1996, mitä etuja omaelämäkerrallisista tarinista voi olla itsensä kanssa elämisen kannalta: "Itseni paljastaminen on yritys ymmärtää paremmin, kuka olen ja miten käytäydyn, jotta voin tyyntä omia leikkouksiani. Asioista kirjoittaminen selvittää niitä minulle. Laulen, että ymmärrän nyt itseäni hiukan paremmin, vaikka uskonkin Johnny Halliday'n laulun sanoihin "A man doesn't change/A man just gets older..."

On vaikea kuvitella, että tämä hyperaktiivinen yaden michen ideapaniski koskaan joutuisi tekemisiin piirtämiskammon kanssa. Mutta joskus Trondheimin muusa jättää miehen yksin, kuten hän kuvasi game Artissa: "Yhdessä vaiheessa



olin työpöytäni ääressä, enkä tiennyt, mitä tekisin. Samaan aikaan aloin piirellä tietämättä, mitä tehdä. Ja kun piirsin, en enää ollut tekemättä mitään."

Toisin sanoen hän kykeni kääntämään jopa ammottavat aukot paperilla luovaksi purkaukseksi. Tämä ilmenee Approximativementin kohtauksessa, jossa hän kiusaa itseään alituisella vitkastelulla, ei kykene vastustamaan typerän tietokonepelin kiusausta tai olemaan vahingoittamatta kyyhkystään.

Hän ei kuitenkaan käytä omaelämäkertaa suoranaiseen itsensä ruoskimiseen. Näistä tarinoista ei löydy Justin Greenin penissormia tai Joe Mattin siemennestehäjä. Trondheim myönsi kerran Les Inrockuptiblesille: "Olen tehnyt joitakin kertomuksia hyvin yksityisistä asioista, mutta ne ovat säilyneet pöytälaatikossani tai olen repinyt ne. Minun oli pakko piirtää ne paperille, mutta ne ovat vain itseäni varten."

Trondheim sai kunnollisen katoalaisen pojan kasvatuksen ja hänen tahdikkautensa, omien sanojensa mukaan "fontainebleaulainen pikkuporvarillinen moraalit", estää paljastamasta itsestä liikaa ihmisille sen paremmin sarjakuvissa kuin ilmeisesti oikeassa elämässäkään. Loppujen lopuksi, hänen oikea nimensä ei ole Lewis Trondheim.

Aivan viime kuukausiin asti näytti siltä, että omaelämäkerrallisuus olisi jäämässä toista vuosikymmentä häikäisevää tahtia ylläpitävään Trondheimin tuotannossa taka-alalle. Mutta hän ei selvästikään voi pysäyttää itseään. Viime aikoina Trondheim on pitänyt vapaamuotoista sarjakuvapäiväkirjaa ja tallettanut siihen päivittäistä elämäänsä. L'Associationin vastikään julkaisemassa kolmessa päiväkirjassa Lewis muun muassa matkustaa Intian valtamerellä sijaitsevalle Réunionin saarelle sarjakuvafestivaalille.

Sivut esitellään juuri sellaisina kuin ne ovat alun perin syntyneetkin. Niitä ei ole käsitelty jälkikäteen; ei kirjoitusvirheiden korjausta, ei viivojen parantelua. Tämä on

puhdasta, suodattamatonta Trondheimiä: käsialaa muistuttavat sarjakuvat tuntuvat yhtä luonnollisilta kuin hengittäminen.

Loppukaneettina todettakoon, että Trondheimia julkaisevan amerikkalaisen Nimrod-lehden nimi hämmensi minua ja monia muita, kunnes kääntäjä Kim Thompson päästi meidät riutamuksista paljastamalla, että kyseessä oli yksinkertaisesti anagrammi Trondheimin sukunimestä. Tämä kohta sai minut pyörittelemään Lewis Trondheimin koko nimeä, enkä voi välttyä ajattelemasta, että ei ole pelkkä yhteensattuma, että Lewis Trondheim on anagrammi lauseelle "The world is mine!" Loppujen lopuksi, hän valloittaa parhaillaan ranskankielisiä sarjakuvamarkkinoita, joten miksei huomenna

LEWIS TRONDHEIM

Englanniksi:

Adventures of McConey: Harum Scarum (Fantagraphics, 1997)
Adventures of McConey: Hoodoodad (Fantagraphics, 1998)
Li'l Santa (NBM, 2002)
The Nimrod 1-7 (Fantagraphics, 1998-)
Oddballz 1-6 (NBM, 2002-)
Dungeon 1-7 (NBM, 2002-)
Yksittäisiä tarinoita: Measles 1 ja 3, Zero Zero 20, 22 ja 24, The Comics Journal Winter Special 2002, The Expo 2000 ja Little Lit 2 -albumit.

Suomeksi:

Kani, hevonen ja shakaali: Henri, Philippe, Presidentti, Nimetön (Suomen sarjakuvaseura, 1996)
Kaksi Kaput & Zösky -tarinaa Sarjainfossa 3/01

www.lewistrondheim.com

koko maailmaa? Ja muuten, jos mietitte asiaa, niin hän olisi voinut kutsua itseään myös Homer Wildsteiniksi tai Mildrew Oneshitiksi tai Heidi Lentwormsiksi tai I Wild He-Monsteriksi tai I Hermione St. Wildiksi tai Nerd Slimeworthiksi tai...

Artikkeli on julkaistu aikaisemmin Comics Journal Summer Specialissa 2002. ■

